

Actieplan Leesbevordering 2.0

BoekenOverleg
2019 – 2024

Inhoud

Inleiding	P 3
Onze ambitie	P 4
Focus Actieplan 2.0	P 4
5 SPEERPUNTEN	P 5
ACTIETERREINEN EN ACTIES 2019-2024	P 7

Inleiding

De alarmbellen in peilingen en onderzoeksrapporten over de lees- en taalvaardigheid van kinderen en jongeren, en de geletterdheid van volwassenen in het algemeen, klinken luid. De urgentie om te (her)investeren in een lees- en taalvaardige samenleving is erg hoog.

Initiatiefnemer van dit actieplan Leesbevordering 2.0 is het BoekenOverleg, het platform van relevante actoren uit de boeken- en letterensector in Vlaanderen. Inzetten op leesbevordering is een van de prioritaire doelstellingen waar de sector zich verenigd achter schaaft. Leesvaardigheid is een fundament van een geletterde samenleving. Een economisch bloeiende, gezonde, creatieve, welvarende en democratische samenleving heeft alle baat bij (kritisch) geletterde, lees- en taalvaardige burgers. Goed en graag kunnen lezen stelt burgers in staat om actief deel te nemen aan het culturele, sociale, politieke, economische en digitale leven. Lezen emancipeert en voedt het cultureel en maatschappelijk bewustzijn. Lezen heeft een bewezen effect op het welzijn en de (geestelijke) gezondheid van mensen.

De verschillende actoren uit het boeken- en letterenveld staan klaar om hun expertise in te zetten en willen samen met de Vlaamse Overheid deze uitdaging ten gronde aanpakken maar missen de nodige financiële armslag om deze ambitie waar te maken. Daarom vraagt het BoekenOverleg in haar Memorandum *De leeslijst van het BoekenOverleg – 10 prioriteiten voor 5 jaar beleid (2019)* met aandrang aan de Vlaamse Overheid om leesbevordering hoog op haar agenda te plaatsen en zich inhoudelijk én financieel te engageren voor de uitvoering van een gecoördineerd actieplan.

Een brede en voor zoveel mogelijk burgers toegankelijke leescultuur steunt op een keten van sterke actoren (auteurs, boekhandels, uitgevers, literaire actoren, bibliotheken, leesbevorderaars, leerkrachten ...). Dat is ons startkapitaal. Werken aan een uitnodigend en inclusief leesklimaat is onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, elk vanuit zijn invalshoek.

Met het actieplan Leesbevordering 2.0 wil het BoekenOverleg bijdragen aan een sterk, sociaal, open en veerkrachtig Vlaanderen waarin iedereen meetelt, en zo bijdragen aan de realisatie van Visie 2050, de toekomstvisie van de Vlaamse Regering.

Onze ambitie

Met dit actieplan wil het BoekenOverleg de Vlaamse Overheid uitnodigen om van leesbevordering een écht speerpunt te maken in het Vlaamse beleid van de komende jaren. In afstemming met andere actieplannen kan een ruimere dynamiek op gang worden getrokken.

Het actieplan 2.0 is een verderzetting van een eerste actieplan (2017-2019). Het vertrekt vanuit noden en knelpunten die zich vandaag (en al vele jaren) stellen. De focus ligt op sensibilisering, deskundigheidsbevordering, inclusie, innovatie en op het stimuleren van structurele samenwerkingen over beleidsdomeinen heen. Als een open en dynamisch raamwerk wil het bijdragen aan een impactvol leesbevorderingsbeleid, en zo een wissel zijn op een meer leesvaardige toekomst, voor iedereen. In een actieplan (2019-2024) worden 8 acties naar voren geschoven.

Focus Actieplan 2.0

Het actieplan leesbevordering beklemtoont de rol van leesplezier en lezen in het algemeen en stuurt aan op meer aandacht voor een domeinoverschrijdend beleid en acties.

Door het maken van weloverwogen strategische keuzes wil dit actieplan

- draagvlak creëren voor een breedgedragen leesbevorderingsbeleid;
- visieontwikkeling en deskundigheid rond leesbevordering stimuleren;
- versterkend inwerken op succesvolle initiatieven zodat die kunnen evolueren naar een breder bereik en uitrol voor heel Vlaanderen;
- innovatieve kleinschalige proeftrajecten (pilots) ontwikkelen om nieuwe uitdagingen aan te gaan;
- aansluiting vinden bij andere actieplannen en zo leiden tot uitwisseling en wederzijdse versterking;
- nieuwe dynamieken en onverwachte netwerken tot stand laten komen: vanuit de diverse domeinen binnen cultuur, zoals erfgoed, jeugdwerk, kunst- en cultuureducatie, media, documentatie en archiefwereld, sociaal-cultureel werk via leesbevorderende acties/initiatieven de brug slaan naar de zorg- en welzijnssector, onderwijs ...;
- en finaal: komen tot structurele veranderingen en duurzame langetermijneffecten.

Voor alle duidelijkheid, hoewel alle acties in dit plan positieve gevolgen hebben voor een betere geletterdheid of grotere taalgevoeligheid is het geen actieplan geletterdheid of taalbevordering. Het is ook geen doorslag van individuele beleids- en actieplannen van betrokken actoren in het BoekenOverleg, maar het staat er uiteraard niet los van.

Het plan wil het Strategisch Plan Geletterdheid (2017-2024) en het Actieplan *Effectief onderwijs in begrijpend lezen – Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie* (2019) van de Vlaams-Nederlandse Taalraad versterken vanuit de specifieke aandacht voor leesplezier. Zonder leesplezier, geen sterke leescultuur!

5 SPEERPUNTEN

Om tot een succesvol leesbevorderingsbeleid te komen, focust het actieplan op vijf speerpunten. Deze zijn inherent met elkaar verbonden en vertrekken vanuit gedetecteerde noden en urgenties, die o.m. door de Vlaams-Nederlandse Taalraad worden onderschreven.

1 Meer synergie en afstemming

Er is **nood aan meer structurele en langdurige samenwerkingen** op vlak van leesbevordering (zowel op beleids- als op operationeel niveau) om tot meer duurzame resultaten te komen.

Door het intensifiëren van samenwerkingen, het delen en valoriseren van expertise kan opgebouwde kennis en ervaring in en buiten de boeken- en letterensector verder worden ontwikkeld en ingezet. Maatregelen vanuit de verschillende beleidsdomeinen kunnen op die manier meer versterkend op elkaar inwerken, met meer impact als gewenst resultaat.

2 Evidenced based werken en sensibiliseren

Er is **behoefte aan meer wetenschappelijk onderzoek en impactstudies** over leesbevordering. En dit behelst een brede waaier van onderzoeksthema's, zoals leesmotivatie, leesbeperkingen en leesplezier. Veel actoren uit cultuur, welzijn, onderwijs maar evengoed beleidsmakers en het brede publiek zijn onvoldoende vertrouwd of onwetend over de impact en de kansen die lezen en leesbevordering kunnen bieden voor de ontwikkeling van culturele, sociale en andere competenties van kinderen en volwassenen.

Er ontbreekt – in en buiten de sector – kennis en praktijkervaring over impactvol werken, over hoe die te meten of in kaart te brengen. Evidence based werken is nochtans een must om impactgericht te werken. Onderzoeksinstituten moeten meer interesse hebben om leesbevordering (in zijn brede aspecten) op de onderzoeksagenda te zetten. Ook beleidsgericht sectoronderzoek ontbreekt of is sterk verouderd.

3 Deskundigheidbevordering leesbevorderaars

De **nood aan deskundigheidsbevordering** is groot. Door het wegvallen van een groot deel van het formele opleidingsaanbod voor o.a. bibliotheekmedewerkers en het eerder beperkte of on-samenhangend aanbod van vorming en opleiding van leesbevorderaars zijn professionaliseringskansen laag. Een recente bevraging bij docenten Nederlands van de lerarenopleidingen in Vlaanderen toont ook aan dat er meer aandacht moet gaan naar de vorming van leerkrachten als leesbevorderaar. Het huidige aanbod van navormingen is wisselend van kwaliteit en is niet altijd gebaseerd op wetenschappelijke inzichten.

Door het aanbieden van kwaliteitsvolle vormingen en trainingen aan professionals (leesbevorderaars en organisaties) én vrijwilligers die werken rond leesbevordering of leesbegeleiding kan visie- en deskundigheidsbevordering worden gestimuleerd.

4 Een inclusieve letterensector

Als de boeken- en letterensector maatschappelijk relevant wil blijven dan moet ze haar bereik kunnen verbreden. Met het ‘Charter voor meer inclusie’ dat het BoekenOverleg in 2019 lanceerde is een belangrijke eerste stap gezet. De sector engageert zich om meer inspanningen te leveren om die groepen in de samenleving te bereiken die omwille van hun socio-economische, culturele achtergrond of omwille van (fysieke of mentale) beperkingen drempels ervaren of een verhoogd risico op uitsluiting hebben.

In het Memorandum 2019 is het charter als één van de prioritaire actiepunten naar voren geschoven. Een laagdrempelige en zo divers mogelijke toegang tot het boek/lezen als cultuurproduct is een belangrijke voorwaarde voor een democratische en inclusieve samenleving. Een betere geletterdheid verhoogt participatiekansen en heeft effecten op individueel welzijn. Extra aandacht is onder meer nodig voor kinderen en volwassenen met een leesbeperking, anderstalige nieuwkomers, mensen in kwetsbare leefsituaties, ouderen in woonzorgcentra, jongeren in bijzondere jeugdzorg, mensen in detentie, patiënten in zorginstellingen en in hersteltrajecten.

5 Ruimte voor innovatie en experimentele leerruimtes

Een samenleving is in voortdurende evolutie. De impact van technologie is groot en verandert menselijke gedrag en gewoontes. Onder invloed hiervan kent de boekensector in al zijn componenten (van creatie, productie, distributie, collectievorming, rechten, promotie tot podium/verkoop/uitleen) veel uitdagingen. Ook auteurs en lezer krijgen andere tools (e-reading) aangereikt en nieuwe interactie-omgevingen worden gemeengoed, zoals online leescommunities, boekenblogs- en vlogs. De beeldcultuur neemt meer ruimte in.

Innovatie en experiment zijn niet alleen digitaal gelinkt, of alleen daartoe beperkt. Ze zijn aan de orde voor tal van aspecten van leesbevordering, gaande van toeleiding, doelgroepenwerking, methodieken, visievorming ... Ruimte voor innovatie is cruciaal om nieuwe ontwikkelingen kansen te geven en dynamieken te creëren, om andere manieren van leesbevordering te onderzoeken, om out-of-the box te denken of outreachend te werken. De waarde om bottom-up of participatief in kleinschalige contexten praktijken en instrumenten te ontwikkelen wordt onderschat of de verduurzaming en bredere uitrol komt niet altijd tot uiting.

ACTIETERREINEN EN ACTIES 2019-2024

Het actieplan focust op vijf actieterreinen waarbinnen concrete leesbevorderingsacties en trajecten de komende vijf jaar ontwikkeld kunnen worden.

1 Voorschoolse leeftijd (0 tot 3 jaar)

→ zo vroeg mogelijk aandacht voor leesplezier

Zo vroeg mogelijk aandacht voor leesplezier biedt alleen maar voordelen. Alle internationale onderzoeksrapporten zijn eenduidig: de langetermijneffecten van (voor)lezen op erg jonge leeftijd zijn het grootst. Kinderen die niet opgroeien met boeken of die minder of niet worden voorgelezen hebben een groter risico op (taal)achterstand die later zeer moeilijk wordt ingehaald. Een voorschoolse investering in leesplezier en vroege geletterdheid levert dus erg belangrijke voordelen op waardoor kinderen beter aan de schooltijd beginnen.

Om **ongelijke kansen van kinderen bij de start weg te werken** zet het actieplan in op het verhogen van de aandacht voor (het belang van) voorlezen en op de uitbouw van prikkelende leesomgevingen voor baby's en peuters, o.a. in bibliotheken en kinderopvang. Expertise versterken van (onthaal)ouders, kindbegeleiders, pedagogische begeleiders in kinderopvang, vrijwilligers in consultatiebureaus, begeleiders in opvoedingsondersteunende initiatieven, bibliotheek-medewerkers is nodig.

trekker: Iedereen Leest — partners: Huizen van het Kind, Kind en Gezin, Steunpunt Kinderopvang VVSG, VBJK (Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen), opleidings- en vormingsinstellingen (bv. Pedagogie van het Jonge Kind, Syntra ...), bibliotheken, boekhandels, uitgevers ...

ACTIE 1

Boekstart

→ verduurzamen programma en verdere uitrol Vlaanderen

- **Actieterreinen:** 1, (3, 4, 5) — **Speerpunten:** 2, (1, 3, 4, 5)
- **Prioritaire betrokken beleidsdomeinen:** **cultuur en welzijn**
- **Trekker:** Iedereen Leest — **Samenwerking met:** Kind en Gezin, lokale besturen, openbare bibliotheken ...
- **Budgettaire impact:** 380.000 euro (2020) – 500.000 euro (2024)
- **Timing:** doorlopend programma

Boekstart focust op ontluikende geletterdheid van baby's en peuters. Boekstart evolueerde van een pilootproject in 10 gemeenten tot een programma dat eind 2018 in meer dan 200 Vlaamse en Brusselse gemeenten loopt. Dit stimuleringsprogramma draagt bij tot groei- en leerkansen van alle kinderen, in het bijzonder voor gezinnen die met armoede en sociale uitsluiting worden geconfronteerd. Boekstart zet in op het zo vroeg mogelijk ontdekken en beleven van leesplezier. Ouders worden geprikkeld om voor te lezen en om naar de bibliotheek te gaan. Bibliotheken worden aangezet om werk te maken van baby- en peutervriendelijke omgevingen. Het programma loopt in verschillende landen en de effecten van de interventies binnen het programma op leesplezier zijn al meermaals aangetoond.

Boekstart is een uniek partnerschap tussen Iedereen Leest, Kind en Gezin en openbare bibliotheken. Het biedt kansen op een structurele samenwerking en netwerkvorming van bibliotheken met kinderopvang-initiatieven, actoren uit opvoedingsondersteuning en preventieve gezinszorg, armoede- en welzijnsorganisaties e.a.

2 Onderwijs en lerarenopleiding

→ meer structurele aandacht voor leesplezier en -motivatie

Leesplezier en – leesmotivatie verdienen meer structurele aandacht in het onderwijs. Leesplezier kan het technisch en functioneel leren lezen mee ondersteunen, ook van die kinderen met leesmoelijkheden, maar dat is lang niet alles. Onderzoek toont aan dat het effect van leesplezier op taalgevoeligheid en op andere leercompetenties en vaardigheden groot is. Door te investeren in meer structurele aandacht voor (voor)lezen en leesplezier in het leerplichtonderwijs én het curriculum van de lerarenopleiding krijgen toekomstige leerkrachten meer handvaten aangereikt om het **leesbeleid schoolbreed** vorm te geven. Vandaag is er nood aan meer vorming voor op- leiders en schoolteams rond visievorming, kennis van jeugdliteratuur en evidenced based werken.

Een verankering van leesplezier binnen de ontwikkelingsdoelen, eindtermen en leerplannen onderstreept het belang van een schoolbreed leesbeleid. Handboeken spelen hierbij een cruciale rol. Door goede samenwerking met de uitgevers kan de aandacht voor en het aanbod rond leesplezier nog versterkt worden. Door structureel in te zetten op leesattitude en -motivatie kunnen op school levenslange lezers worden gevormd. Het leesklimaat op school hangt nu (te) vaak af van toevallige factoren zoals de overtuiging van de directie of individuele leerkrachten. De keuze voor een duurzaam leesplezier- en leesstimuleringsbeleid in kleuter- en leerplichtonderwijs – met bijzondere aandacht voor het technisch, beroeps- en buitengewoon onderwijs – komt elke leerling ten goede. Dit geldt ook voor het volwassenonderwijs – en NT1- en NT2-onderwijs.

Een van de manieren om leerlingen en studenten op een laagdrempelige en inspirerende manier in aanraking te brengen met literatuur is hen in contact brengen met auteurs en illustratoren. Een grotere investering in het aanbod van **auteurslezingen en -residenties** is nodig om aan de stijgende vraag te kunnen voldoen. Ook een intensievere en meer structurele samenwerking tussen scholen en bibliotheken dient gestimuleerd te worden zodat nieuwe leesbevorderende praktijken zich kunnen ontwikkelen.

trekkers: *Literatuur Vlaanderen, Iedereen Leest, CANON Cultuurcel (Departement Onderwijs en Vorming)* — **partners:** *onderwijskoepels, pedagogische begeleidingsdiensten, onderwijsinspectie, lerarenopleidingen, VLOR, Luisterpunt-bibliotheek, Huizen van het Nederlands, Centra Basiseducatie, cultuureducatieve organisaties ...*

ACTIE 2**inspirerende leesomgevingen op school****→ opschalen van de pilot 'Maak werk van een inspirerende leesomgeving op je school'.**

- **Actieterreinen:** 2, (3,5) — **Speerpunten:** 3, (1, 2, 4, 5)
- **Prioritaire betrokken beleidsdomeinen:** **cultuur en onderwijs**
- **Trekker:** Iedereen Leest — **Samenwerking met:** CANON Cultuurcel en onderwijs- en cultuurpartners
- **Budgettaire impact:** 100.000 euro
- **Timing:** het proeftraject met 20 scholen loopt tot eind 2019. Na evaluatie kan een traject met nieuwe scholen in schooljaar 2020-2021 opgestart worden.

In opdracht van Vlaams minister van Onderwijs Crevits voert Iedereen Leest in 2019 een proeftraject uit in 20 lagere scholen. Aanleiding zijn de PIRLS-resultaten rond begrijpend lezen. Het onderzoeksrapport legde de nood bloot aan meer structurele aandacht voor leesplezier en leesmotivatie. Op de oproep voor deelname reageerden meer dan 200 scholen. Op basis van het beschikbare budget kon 10% van de kandidaten deelnemen.

Meer over het traject, doelstellingen en werkwijze: zie <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/nieuws/project-gestart-met-scholen-die-bouwen-aan-een-inspirerende-leesomgeving>

Het procesverslag en de bevindingen, aanbevelingen worden gebundeld in een rapport dat via iedereenleest.be wordt gedeeld. Het groot aantal scholen dat intekende toont aan dat er een grote vraag leeft binnen scholen naar meer ondersteuning voor de uitbouw van een leesomgeving. Ook de inhoudelijke motivaties legden veel pijnpunten bloot. Een vervolgentraject is dus zeer sterk aan te bevelen indien er effecten op lange termijn willen gerealiseerd worden.

ACTIE 3**auteurslezingen en- residenties op school****→ verhoogde inzet van auteursontmoetingen mogelijk maken**
→ opschalen van de pilot 'auteurs in residentie'

- **Actieterreinen:** 2, (3) — **Speerpunten:** 2, (1, 4, 5)
- **Prioritaire betrokken beleidsdomeinen:** **cultuur en onderwijs**
- **Trekker:** Literatuur Vlaanderen — **Samenwerking met:** auteurs, CANON Cultuurcel en onderwijspartners, Iedereen Leest
- **Budgettaire impact:** 100.000 euro
- **Timing:** schooljaar 2019 – 2020 en verder

In haar Memorandum 2019 stipuleerde het BoekenOverleg de nood aan een budgettaire verhoging van de middelen voor de auteurslezingen. Wegens zeer grote vraag vanuit het onderwijs (en andere sectoren) is het huidige budget ontoereikend. Ook een verhoogde deelname van scholen aan programma's en leesbevorderingscampagnes zoals de Jeugdboekenmaand, Kinder- en Jeugdjury en Voorleesweek stimuleert de vraag. De impact van auteurs- en illustratorenontmoetingen op het leesgedrag en -motivatie van kinderen en jongeren, en ook volwassenen, kan niet worden onderschat. Zij kunnen een kiem van leesplezier doen ontkiemen.

Naast het aanbod van auteurslezingen – en haar bewezen effecten – experimenteerde Literatuur Vlaanderen, samen met Iedereen Leest en CANON Cultuurcel in de schooljaren 2016-2017 en 2017-2018 met auteursresidenties. 2 proeftrajecten werden gelopen. Eentje in een lagere school en in een secundaire school. De auteurs engageerden zich voor een langlopend traject (meerdere weken) in de school en werkten er met de leerlingen rond lezen, schrijven en andere vaardigheden. Omdat inclusie een belangrijk aandachtspunt is, werd expliciet ingezet op zogenaamd minder voor de hand liggende contexten waarin al te gemakkelijk/veralgemenend wordt aangenomen dat de interesse voor literatuur en lezen laag is. De auteurs namen de rol op als ‘ambassadeur van leesplezier’ met de bedoeling om literatuur een meer duurzame plek te geven binnen de school. De resultaten (inclusief een publicatie) van één van de 2 proeftrajecten werden gepresenteerd op de internationale conferentie ‘Elk verhaal telt’ in de KVS in 2018.

ACTIE 4

vormingsaanbod expert leesbevordering

→ opstarten van een pilot – leertraject bibliotheekmedewerkers

- **Actieterreinen:** 2, (1, 3,5) — **Speerpunten:** 3, (1, 2, 5)
- **Prioritaire betrokken beleidsdomeinen:** **cultuur en onderwijs**
- **Trekker:** Iedereen Leest — **Samenwerking met:** VVBAD, CJM, Bibliotheekschool
- **Budgettaire impact:** eigen investering/werkingsmiddelen
- **Timing:** schooljaar 2019 -2020 en verder

Om duurzame resultaten te bereiken is de deskundigheidsbevordering van leesbevorderaars een prioriteit. Het aanbod opleidingen in Vlaanderen op vlak van leesbevordering voor medewerkers van scholen, bibliotheken, kinderopvang e.a. is mager en versnipperd. Binnen haar programma-werking zet Iedereen Leest daarop in en startte o.a. in 2016 een pilottraject train-de-trainer op in kader van het Boekstart-programma: hoe werken aan leesplezier bij 0 tot 2,5 jarigen. Vanuit deze pilotgroep bieden opgeleide zelfstandige leesbevorderaars in samenwerking met Iedereen Leest sinds het najaar 2017 een vormingsaanbod in Vlaanderen aan rond interactief voorlezen aan baby’s en peuters.

Uit bevestigingen blijkt de nood aan expertiseverhoging van bibliotheekmedewerkers en docenten in onderwijscontext op vlak van leesbevordering zeer groot. Door de aanwezigheid van experts leesbevordering in de bibliotheken kan de dienstverlening, educatieve werking en netwerkfunctie in de openbare bibliotheken verbeterd worden, o.a. naar scholen toe. Iedereen Leest wil samen met partners (vormingsorganisaties en aanbieders van opleidingsinitiatieven en navormingen) hierin het voortouw nemen.

Vanuit Onderwijs worden ook nieuwe initiatieven genomen, zoals de opleiding ‘Leescoach’ van Hogeschool Odisee. In het schooljaar 2019-2020 loopt een eerste traject. Iedereen Leest en CANON Cultuurcel zijn als partners betrokken bij de inhoudelijke invulling van het opleidingsprogramma. Deze opleiding zal in het volgende schooljaar worden hernomen.

Naar analogie met dit postgraduaat voor leerkrachten is het aangewezen om een pilottraject op te starten voor bibliotheekmedewerkers. Voor hen zijn er onvoldoende tot geen structurele opleidingsmogelijkheden als leesbevorderingsexpert.

3 Cultuurparticipatie

→ Levenslang- en levensbreed leesplezier

Ook leesplezier buiten de schooltijd biedt extra kansen voor de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van kinderen en volwassenen. **Leesbevordering is een kerntaak van bibliotheken.** De werking van bibliotheken staat vandaag onder druk, maar hun belangrijke leesbevorderende rol en unieke positie kunnen niet genoeg beklemtoond worden. Bibliotheken zijn de cruciale schakel in leesbevorderingsnetwerken die lokaal en regionaal uitgebouwd kunnen worden met actoren uit welzijn, onderwijs en cultuur. Hun laagdrempeligheid en nabijheid voor alle leeftijden zijn grote troeven. Om hun opdracht impactvol te kunnen vervullen zijn er naast middelen voor collectievorming ook personeel, infrastructuur, tijd en ruimte nodig om de doelgroepen- en educatieve werking kwaliteitsvol te ontplooiën. Om aan de nieuwe opdrachten van de bibliotheek invulling te kunnen geven is het belangrijk dat bibliotheekmedewerkers hun deskundigheid op vlak van leesbevordering en het werken in leesbevorderingsnetwerken kunnen ontwikkelen (zie ook 2).

Ook boekhandels, literaire (festival)organisatoren, literaire erfgoedverenigingen, archieven en musea hebben belangrijke leesbevorderende aspecten in hun werking. Zij dragen op Vlaams, lokaal en regionaal niveau bij tot de doelstellingen van het actieplan. Door hun aanbod, programmatie, tentoonstellings-, bewaar- en ontsluitingsfunctie brengen zij een breed publiek op verschillende manieren in contact met boeken en zetten aan tot lezen in de brede betekenis van het woord. Hun gespecialiseerde vakkennis is een kwaliteitsgarantie. Door hun werking zorgen zij er ook voor dat lezers in contact kunnen komen met auteurs, illustratoren en hun werk. Door meer in te zetten op samenwerking en participatie in brede netwerken verhoogt hun zichtbaarheid en kunnen ze hun expertrol nog beter uitspelen.

trekkers: OLO, Iedereen Leest — partners: bibliotheken, boekhandels, literaire organisaties, Literatuur Vlaanderen, VAV, VVBAD, Boek.be, VVB, Cultuurconnect, Luisterpuntbibliotheek, Zorgbib ...

ACTIE 5

uitbreiden piloottrajecten literair erfgoed, welzijn en gezondheid → verankeren in het reguliere aanbod en verbreden van het netwerk

- **Actieterreinen:** 3, (5) — **Speerpunten:** 4, (1, 2, 3, 5)
- **Betrokken beleidsdomeinen:** cultuur en welzijn, gezondheidszorg
- **Netwerk:** Letterenhuis, Museum Plantin Moretus, ADVN, Bibliotheek Zelzate, Iedereen Leest
- **Samenwerking met:** trekker/initiatiefnemer FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, dat een diverse reeks van piloottrajecten heeft opgezet waarin het cultureel erfgoed als vertrekpunt geldt) i.s.m. Herstelacademie SaRA, Samenlevingsopbouw Zelzate, Buitenschoolse kinderopvang OCMW Zelzate, Huis van Alijn, Train World, Erasmushuis, Cultureghem
- **Budgettaire impact:** 10.000 euro
- **Timing:** doorlopend

Literair cultureel erfgoed- en (erfgoed)bibliotheekcollecties kunnen worden ingezet in de gezondheids- en welzijnssector en literaire archieven/musea kunnen een grotere sociale rol opnemen. Vanuit een gedeelde bekommernis rond meer samenwerking tussen sectoren, het inzetten en verwerven van kennis en methodieken, de nood aan duurzame trajecten, de brede zorg voor kwetsbare personen en de aandacht voor impactmeting worden door een netwerk van partners samen

met initiatiefnemer FARO meerdere piloottrajecten opgezet, met als doel om via een zeer brede benadering van leesbevordering bij te dragen aan het welbevinden en de gezondheid van mensen.

Door het ontwikkelen van workshopreeksen op inspirerende locaties met unieke bronnen als vertrekbasis (brieven, manuscripten, historische boekencollectie) worden deelnemers geprikkeld en aangezet om via lezen, luisteren, schrijven en het inzetten op (digitale en creatieve) storytelling dieper op hun beleving in te gaan. Bij dit traject worden partners uit de geestelijke gezondheidszorg actief betrokken. De betrokken locaties zijn o.a. het Letterenhuis, Museum Plantin Moretus, AVDN, bib Zelzate, Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, OCMW Zelzate, Huis van Alijn, Trainworld, De Ark, Cultureghem, Erasmushuis.

Het meten en evalueren van de impact en de opbouw van expertise hierover zijn belangrijke onderdelen van deze workshops (zie ook 5). Een meetinstrument ontwikkeld door University College London – Public and Cultural Engagement wordt gebruikt. De resultaten worden gedeeld via netwerkmomenten, publicatie en/of studiedagen.

4 Lokale besturen en lokaal cultuurbeleid

→ Leesplezier als speerpunt in lokaal (cultuur)beleid

Het lees- en literatuuraanbod in (en door) een stad of gemeente is erg wisselend en hangt af van de aandacht die lezen en literatuur krijgen in de (culturele) beleidsplanning en/of stadsmarketing en –evenementen. Lokale overheden kunnen het **imago van lezen positief beïnvloeden door lezen in de publieke ruimte en in haar beleidsacties zichtbaarder te maken. Zo helpen ze meer burgers de weg naar lezen en leesplezier (en alle positieve gevolgen) ontdekken.** Lezen mag door lokale besturen niet als voorbehouden voor een culturele elite of als luxeproduct gepercipieerd worden. De aanwezigheid van een dynamische openbare bibliotheek en een netwerk van inspirerende boekhandels in het straatbeeld dragen bij tot een openbare leescultuur. Het verhogen van de zichtbaarheid van lezen in de openbare ruimte biedt ontelbare mogelijkheden, gaande van straatbibliotheken tot parken, leef- en speelstraten waar (samen)lezen ook een plek kan krijgen. Ook innovatieve digitale toepassingen kunnen een belangrijke rol spelen.

Leesplezier en lezen kunnen op gemeentelijk niveau maximaal ingezet worden in de strijd tegen laaggeletterdheid, het bevorderen van de informatie- en mediageletterdheid en meerdere doelstellingen op vlak van cultuur, welzijn- en gezondheidszorg. Het draagt bij tot de vrijetijds- en (cultuur)participatie van burgers. Ook de sociale en economische meerwaarde valt niet te verwaarlozen. Een inspirerend leesklimaat in een stad/gemeente oefent een aantrekkingskracht uit op inwoners en bezoekers. Literatuurfestivals geven stimulerende vibes.

Dit actieplan wil inzetten op het **informer en overtuigen van lokale bestuurders**, cultuurbeleidcoördinatoren, managementteams, departementen en directies bevoegd voor cultuur, welzijn, onderwijs, gezondheid, armoede, diversiteitsbeleid, sociaal beleid ... van het belang van een domeinoverschrijdend leesbevorderingsbeleid in gemeentes en steden (cfr. Memorandum gemeenteraadsverkiezingen ‘Kies voor leesplezier in uw gemeente’ en de campagne ‘BibvoorIedereen’ van VVBAD, 2018).

ACTIE 6**[Jouw stad] Leest | Leescommunity**

- **Actieterreinen:** 4, (3) — **Speerpunten:** 5, (1, 2, 4)
- **Betrokken beleidsdomeinen:** **cultuur en lokaal cultuurbeleid**
- **Trekker:** initiatiefnemer/coördinator: Cultuurconnect
- **Samenwerking met:** lokaal (cultuur)beleid, bibliotheken, boekhandels, lezers, Iedereen Leest
- **Budgettaire impact:** 125.000 (25.000 euro / 5 steden)
- **Timing:** na de pilot in Leuven, starten in 2019 – 2020 ook Gent en Antwerpen.

Hoe kan je je lokale leescommunity boosten met een digitaal platform? Deze vraag ligt aan de basis van het piloottraject Leuven Leest. Initiatiefnemers waren het Cultuurcentrum 30CC en Bibliotheek Tweebronnen. Samen met Cultuurconnect gingen ze het experiment om via een digitaal platform lezen in hun stad zichtbaarder te maken én lezers te engageren als lees-ambassadeurs om andere stadsgenoten te tippen met boeken en hun favoriete leesplekken in de stad. Dit platform groeide uit tot een centraal platform voor leestips waarop ook alle events over lezen en literatuur een plek krijgen.

Na Leuven gaan ook Antwerpen en Gent hun lezerscommunity en literair aanbod in de stad via een digitaal platform zichtbaarder maken. Bedoeling is dat [Jouw stad] Leest een sterk merk wordt dat stadsbreed alles over lezen en leesplezier bundelt. Het niet-commerciële, neutrale en lokale karakter primeert. Het bevorderen van de sociale cohesie, gemeenschapsvorming, ontmoeting en verbinding tussen stadsbewoners hoort uiteraard ook tot de doelstellingen; mensen prikkelen om naar de lokale bibliotheek, boekhandel te gaan, leuke leesplekken te ontdekken en/of lid worden van een leesgroep. De trekkers nodigen de literaire spelers uit hun stad uit om mee te bouwen aan het netwerk.

Een intervisiegroep is in 2019 geïnstalleerd. De deelnemende steden/trekkers komen op geregelde tijdstippen samen met Cultuurconnect en Iedereen Leest. In deze groep worden de vragen en noden besproken van de deelnemers. Het is de bedoeling dat nog meer steden en gemeenten instappen zodat de komende jaren een heel netwerk van lokale leescommunities verspreid over Vlaanderen kan worden uitgebouwd.

ACTIE 7**Voorleestoeren in Vlaanderen****→ Opschalen van de Voorleestoer in Sint-Niklaas**

- **Actieterreinen:** 4, (2) — **Speerpunten:** 5, (1, 2, 4)
- **Betrokken beleidsdomeinen:** **cultuur en onderwijs**
- **Trekker:** Literatuur Vlaanderen
- **Samenwerking met:** lokaal (cultuur)beleid, bibliotheken, boekhandels, auteurs, literaire organisaties en onderwijsverstrekkers in een stad en Iedereen Leest
- **Budgettaire impact:** 75.000 (15.000 / 5 steden)
- **Timing:** 2020 en verder

Al meerdere jaren vindt in Sint-Niklaas de Voorleestoer plaats. De zesde editie in 2019 kon rekenen op een deelname van 60 auteurs/illustratoren en meer dan 1700 leerlingen. Deze samenwerking tussen de openbare bibliotheek en de secundaire scholen in Sint-Niklaas laat toe dat alle 14 jarigen op die dag auteurs en illustratoren ontmoeten, met hen in gesprek gaan, hun werk leren kennen enz. Uniek aan deze voorleestoer is dat de hele stad wordt gebruikt, tientallen unieke locaties worden die dag opengesteld voor de auteurs, illustratoren en de leerlingen.

In 2018 vonden eerste gesprekken plaats tussen de initiatiefnemers en het VFL om de mogelijkheid te onderzoeken om dit geslaagde format naar andere steden te brengen. De ervaring van alle partners, auteurs en deelnemers zijn unaniem positief. Indien deze formule ook in andere steden een voedingsbodem zou kunnen vinden en uitgroeien tot een wederkerend evenement zou dit de zichtbaarheid van lezen in de stad verhogen en een belangrijk signaal zijn. Het zorgt ook voor versterking van de samenwerking tussen de lokale bibliotheek en de secundaire scholen. In tegenstelling tot de lagere school is de samenwerking tussen secundair onderwijs en de bibliotheek vaak veel meer occasioneel. Het zou hun structurele samenwerking kunnen bevorderen.

5 Onderzoeksgroepen van universiteiten, hogescholen en expertisecentra → Leesplezier in de onderzoeksscope

Vooralsnog blijven we in Vlaanderen vaker aangewezen op buitenlands onderzoek en ontbreken er Vlaamse gegevens in studies rond leesbevordering en leesplezier. Meer structureel, longitudinaal en grootschalig onderzoek zou toelaten om meer evidence based te kunnen werken en dus meer doelgerichte en effectieve acties te kunnen ondernemen om het lezen te bevorderen (bij tal van doelgroepen) en om drempels en succesfactoren te detecteren.

Meer expertise rond monitoring en impactmeting is noodzakelijk: via effectmetingen kunnen acties en doelstellingen waar nodig bijgestuurd worden in functie van de noden en behoeftes van de doelgroep(en) in kwestie. Het is noodzakelijk om **leesbevordering als onderzoekstopic op de agenda van onderzoeksgroepen** te krijgen zodat door veldanalyse en wetenschappelijk onderzoek betere beleidsvisie- en praktijkontwikkeling mogelijk worden. Ook meer beleids- en sectorgericht onderzoek is aan de orde, o.a. een vervolgonderzoek naar lees-, leen- en koopgedrag (2011). Er is een manifest gebrek aan data. Ook monitoring van evoluties in de sector als basis voor toekomstig beleid ontbreekt vandaag.

trekker: Boek.be, Iedereen Leest, Literatuur Vlaanderen, CANON Cultuurcel — partners: alle actoren uit het BoekenOverleg, vakgroepen van universiteiten en hogescholen, steunpunten en gespecialiseerde centra die onderzoeksopdrachten en surveys uitvoeren ...

ACTIE 8

Meer onderzoeksdata ter beschikking → Vervolgonderzoek koop-, lees- en leengedrag → Impactstudies leesbevordering

- Actieterreinen: 5 — Speerpunten: 3 (1, 2, 4, 5)
- Betrokken beleidsdomeinen: **cultuur en wetenschap/economie**
- Trekker: Literatuur Vlaanderen, Iedereen Leest, Boek.be, VVBAD

- **Samenwerking met:** Boekenoverleg, Vlaamse Overheid en onderzoeksgroepen
- **Budgettaire impact:** 50.000 euro
- **Timing:** 2020 en verder

Het laatste sectoronderzoek naar lees-, leen- en koopgedrag dateert van 2011. Het ontbreekt de sector aan dataverzameling en actuele gegevens. Deze zijn nochtans van groot belang voor het maken van onderbouwde beleidskeuzes. Deze bezorgdheid werd ook opgenomen in het Memorandum *De leeslijst van het BoekenOverleg – 10 prioriteiten voor 5 jaar beleid*.

Naast de nood aan het opzetten van impactstudies is een betere beschikbaarheid van data die verzameld worden door de overheid via stads- en andere monitoren wenselijk. Dit zou resulteren in meer kennisopbouw in de sector zelf, en dus leiden tot beter onderbouwde keuzes in het boeken- en letterenvak.

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

BoekenOverleg
Voorzitter: Jos Geysels
p/a Vlaams Fonds voor de Letteren
Generaal Van Merlenstraat 30
2600 Berchem

Contact

Sylvie Dhaene (sylvie.dhaene@iedereenleest.be)

Redactie

BoekenOverleg

Lay-out

Kris Demey

Overname van inhoud is alleen toegelaten mits bronvermelding ©Actieplan 2.0 BoekenOverleg. Alle rechten voorbehouden.